TANULMÁNY

A globális gazdasági válság és a magyarországi agrárgazdaság kilátásai

Magda Sándor – Magda Róbert

Kulcsszavak: válság, földhasználat, foglalkoztatás, zöldenergia, oktatás.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A tanulmány a globális pénzügyi és gazdasági válság klímaváltozás – fenntarthatóság – globalizáció rendszerébe illesztve olyan változásokat javasol – előnyt kovácsolva a kényszerből –, melyek számolnak a tényleges helyzettel és viszonylag kisebb áldozatokkal, valamint kockázattal megvalósíthatók. Ennek lényege tömören a termőföld-hasznosítás tudatos arányváltásai, a foglalkoztatás bővítése, integrációk szervezése és az oktatás korszerűsítése. A javasoltak nem veszélyeztetik hazánk élelmiszer-ellátásának biztonságát, de csökkentik az agrárágazatok, a vidék energiaköltségeit, energiafüggőségét, új munkahelyeket teremtenek, javítják a mezőgazdaságból és a vidéken élők anyagi körülményeit, hozzájárulnak az ország energiafüggőségének csökkenéséhez, így a gazdasági válságból való kilábaláshoz.

BEVEZETÉS

A társadalom, a gazdaság szerves fejlődését időnként rendkívüli események rázzák meg, melyek általában új nézeteket, irányzatokat állítanak előtérbe. A változások annál kevesebb kárral járnak, minél előbb felismerik az előidéző okokat és megjelölik a követendő célokat, melyek akárcsak a Sarkcsillag, nem az elérést, hanem az irányt jelzik, míg a feladatok meghatározása már az irány elérését szolgálja.

A közelmúltban az útkeresés jegyében *Mészáros Sándor* az agrárgazdaság változásait tükröző paradigmákkal foglalkozott a **gazdálkodás** hasábjain (1). *Csete László* pedig mint új paradigmáról, a globális kihívásokhoz – klímaváltozáshoz, fenntarthatósághoz, globalizációhoz – való alkalmazkodásról közölte gondolatait, valamint az ezeket alapozó hazai és más kutatásokat (2). A kihívásokhoz azóta nyugodtan hozzátehetjük a globális pénzpiaci és gazdasági válságot is. A változásokra való reagálást és útkeresést jelzi *Csáki Csaba* ugyancsak a **gazdálkodásban** megjelent tanulmánya, melyben a magyar mezőgazdaság versenyképességéről nyújtott áttekintést (3). *Udovecz – Popp – Potori* pedig a hazai agrárgazdaság versenyesélyeit és stratégiai dilemmáit boncolgatta (4). Az is figyelmet érdemel, hogy *Gráf József* a „Klímacsúcson" (Intercontinental, Budapest, 2009. február 27.) a globális kihívásokhoz való alkalmazkodásként a klímaváltozásról, fenntarthatóságról s a globalizációról szólt. Rendkívül tanulságosak a konferencián elnöklő *Láng István* zárógondolatai között az agrárgazdaságra is értelmezhetők. Nevezetesen, hogy a válság elősegítheti a „zöldipar", a „zöld infrastruktúra" fejlesztését, amely célraorientált alappal

is fejlesztendő, s hangsúlyozta azt is, hogy sürget az idő, nincs idő a késlekedésre. A *Károly Róbert Főiskolán* pedig évek óta vizsgáljuk azokat a technikai-technológiai, szervezeti-intézményi újszerű lehetőségeket, melyek alkotóelemei lehetnek egy új paradigmának és a megvalósítására irányuló stratégiának.

Napjainkban a válságból való kilábalás lehetőségeit keresik az egész világon. A válság váratlanul gyűrűzött be Magyarországra is, akárcsak a világ más országaiba, s a válaszok pedig váratnak magukra, holott meghatározott célok, irányok nélkül reményvesztetté, kilátástalanná, vesztessé válhat az ország. Ma már tudjuk, hogy a korábban alkalmazott eljárások többsége sem a világban, sem hazánkban nem folytatható. Az iparban, a mezőgazdaságban, a szolgáltatásban új irányok, fejlesztések jelenthetik a megoldást. A Károly Róbert Főiskolán az elmúlt években végzett kutatások alapján figyelmünk a környezetünkre, a fenntarthatóságra irányult. Megítélésünk szerint a válságból való kilábalás egyik lehetősége a természeti erőforrások hasznosítása, a fenntartható gazdálkodás megvalósítása, melyben a környezetipar, a zöld infrastruktúra, a megújuló energiaforrások, a humánerőforrás-fejlesztés játszhatnak kulcsszerepet. Megítélésünk és eddigi tapasztalataink alapján mindez a kutatás – innováció – vállalati fejlesztés kapcsolatrendszerén keresztül érvényesülhet, melyhez új gondolkodás, oktatáspolitika, jövőkép szükséges! S hogy jó irányba keressük az egyik lehetséges megoldást, azt alátámasztja az *Európai Közösségek Bizottsága* jelentése a Fenntartható Fejlődési Stratégiáról (5), melyben *az éghajlat-változás és a tiszta energia, valamint a természeti erőforrások megőrzése és az azokkal való gazdálkodás kitüntetett figyelmet kapott!*

Természetesen gondolnunk szükséges arra is, hogy a rendszerváltást követően a magyarországi gazdaság alapanyagokat termelő, feldolgozó, forgalmazó vállalkozásai, vállalatai, pénzintézetei többségében külföldi cégekhez kerültek, akik nem abban érdekeltek, hogy a magyar gazdaság és mezőgazdaság termelését befektetésekkel gyarapítsák, hanem sokkal inkább saját érdekeiknek megfelelően cselekszenek. Így Magyarország, mint többségében alapanyag-előállító ország, kiszolgáltatott, és ha nem cselekszik, ellehetetlenül.

A jövő útjainak keresése közben nem kerülheti el a figyelmet az sem, hogy az EU-tagországok agrárszereplői alacsonyabb élőmunka-terhekkel, kisebb adókkal, kedvezőbb árfolyamon alacsonyabb kamatokkal, mérsékeltebb hatósági díjakkal gazdálkodhatnak, és integrációs hátterük is sokkal fejlettebb. Ma hazánkban hiányzik az a védelem, az az integrációs háttér, amely más európai uniós országokban – közelebbről az EU 15-ben – biztosított. Ezért az utóbbi 12 csatlakozó ország hasonló problémái miatt ezzel a kérdéssel az Európai Unióban külön lenne indokolt foglalkozni. A Magyar Kormány ezt kezdeményezhetné!

A KIINDULÁSI HELYZET NÉHÁNY JELLEMZŐJE

A Károly Róbert Főiskola oktatói-kutatói hazánk alapvető természeti erőforrásaira, így a termőföldre alapozható mezőgazdasági fejlesztésen keresztül képzelik el a válságból való kilábalás egyik útját, lehetőségét, mert kutatásaink alapján megállapítható, hogy az agrárgazdaság az, amely ehhez minimum feltételekkel rendelkezik, mint például a termőfölddel és munkaerővel. Elsősorban – de már több éve – hangsúlyozzuk, hogy viszonylag egyszerű fejlesztésekkel jelentős többletfoglalkoztatás (60–80 ezer fő) is megvalósítható.

Az alkalmazkodásban, a válságból való kilábalásban *kulcs a hazai termőföld, amely veszedelmesen csökken*. Erre már

több kutató évtizedekkel ezelőtt is felhívta a figyelmet, hiszen semmi mással nem pótolható nemzeti vagyonról van szó. Elegendő néhány adatot felsorolni a KSH Mezőgazdasági Statisztikai Évkönyvéből (május 31-i adatok):

	1990	2007	változás
	ezer ha		
Mezőgazdasági terület	6473 a/	5807	-666
Termőterület	8236	7721	-515
Művelés alól kivett terület	1068 b/	1582	+514

a/ belterületi kerttel együtt
b/ belterületi kert nélkül

Az erdő területének 127, a halastó 7 és a nádas 17 ezer hektáros gyarapodása örvendetes, de rendkívül aggasztó a mezőgazdasági, illetve a termőterület fogyása. Ismeretes, hogy a hazai biztonságos élelmiszer-ellátás és az exportfelesleg alapja az egy lakosra jutó bőséges termőföld-ellátottság, melynek jelentősége a klíma- és időjárás-változás hatására még inkább előtérbe kerül. Következésképpen a jövőben megkülönböztetett figyelmet érdemel

– az egy főre jutó termőföld-csökkenés megakadályozása;

– a mezőgazdasági és termőterület fogyásának megállítása, de legalább radikális lassítása;

– a rendelkezésre álló termőföld globális kihívásokhoz alkalmazkodó hasznosítása;

– a termőföld termőképességének, minőségi jellemzőinek fenntarthatósága.

A csökkenő kiterjedésű *termőföldet hasznosító üzemek, szervezetek összetétele gyökeresen átalakult*, s ezzel is számolni szükséges a továbbiakban. A termőterületet használó szervezetek a KSH szerint az alábbiak szerint módosultak (%):

	1989	2007
Egyéni gazdálkodók	12	52
Gazdasági szervezetek	88	48
Együtt	100	100

Időközben mind a nemzetgazdaságban, mind *az agrárágazatokban csökkent a foglalkoztatottak száma*, az utóbbi különösen a vidéki térségekben okoz évek óta nyomasztó feszültségeket. A mezőgazdaságban, vadgazdálkodásban, erdőgazdálkodásban és halászatban foglalkoztatottak száma a KSH szerint a következők szerint csökkent (1000 fő):

1990	693,0 ezer fő
2007	182,9 ezer fő
Csökkenés	510,1 ezer fő

A nemzetgazdaság, a vidék foglalkoztatási gondjainak csökkentése érdekében minden olyan megoldás támogatást érdemel, amely ezt az alapvető feszültséget képes mérsékelni. Nos, az eddigi kezdeményezéseink kibontakoztatása biztató ebben a vonatkozásban is.

A rendszerváltoztatás előtti mezőgazdaságban a termelési rendszerek, integrációk, a háztáji-kisegítő gazdaságok mellett *a tevékenység szerkezete* is nagy szerepet játszott. Ez utóbbiba annak idején a hiánygazdaság és a túlszabályozott ipar is besegített, de ennek ellenére figyelmeztető az időközben lezajlott változás, ami a KSH adatok alapján a következő (%):

	alap	kiegészítő
	tevékenység	
1989	71	29
2007	92	8

Megítélésünk szerint a kilábalási stratégiában minden olyan kiegészítő tevékenység felkarolást érdemel, amelyek javítják a létrejött arányokat.

Időközben *a mezőgazdaság szerkezete* is módosult, sajnos nemkívánatos irányban és mértékben. A KSH közlése szerint ez az alábbi (%):

	növénytermelés	állattenyésztés
1989	49,3	50,7
2007	63,5	36,5

Az állattenyésztés szinten tartása is nagy feladatnak ígérkezik, felfuttatása – amely kívánatos – nehézségekbe ütközik. Ezért a takarmánytermelésben feleslegessé váló területeken termelhető termékek, termények értékesítése, hasznosítása is megoldásra várva újszerűen merül fel.

A TERMŐFÖLD-HASZNOSÍTÁS TUDATOS ARÁNYVÁLTÁSAI

Ha a globális gazdasági válságból való kilábalás igényeihez, továbbá a klímaváltozáshoz – fenntarthatósághoz – globalizációhoz való alkalmazkodó paradigmából indulunk ki, akkor a sürgető válaszok között első a termőföld-hasznosítás tudatos átalakítása. Ennek szükségszerű elkerülhetetlenségét és megoldási irányait már 2006-ban felvázoltuk a **gazdálkodásban** (*Magda – Gergely, 2006*). Az eltelt idő jelenségei, változásai csak megerősítették, hogy a magyarországi agrárgazdaság, vállalkozók, üzemek közeljövője annak függvénye, hogy felismerik-e az állattenyésztésben és a növénytermelésben azokat a lehetőségeket, amelyek úgy hoznak létre új értéket, hogy abban az eddigieknél több, jelentősebb a tudáshoz, a munkához kötődő többletérték. Az állattenyésztés korlátait figyelembe véve mindenekelőtt a termőföld optimális hasznosítási szerkezetének kialakítására célszerű törekedni. Sajnos valószínű, hogy a 2008. évi állatállomány 2013-ig nem emelkedik, magas a fejlesztés tőkeigénye, és a versenyt nem segíti, sőt korlátozzák – a szerintünk túlzó – környezetvédelmi előírások (1. táblázat). A két utóbbi miatt a tőkeerős külföldi befektetők számára sem vonzó az állattenyésztés fejlesztése. Megítélésünk szerint tehát *a termelési szerkezet célja a hazai élelmiszer-szükséglet teljes volumenének biztosítása és a külpiaci lehetőségek kihasználása*. Ehhez kapcsolódnak az alaptevékenységen kívüli tevékenységek, melyekkel Észak-Magyarország kapcsán már 2003-ban behatóbban foglalkoztunk (7).

Tapasztalataink alapján valószínűsíthető, hogy *Udovecz Gábor és társai* agrárstratégiai tényekről és dilemmákról írt tanulmányából a növénytermelésre vo-

1. táblázat

Az állatállomány alakulása

(M. e.: 1000 db)

Év	Szarvas-marha	Ebből: tehén	Juh	Ló	Sertés	Ebből: anyakoca	Felnőtt baromfi
1990	1 571	630	1 865	76	8 000	624	31 121
2007	705	322	1 232	60	3 871	259	22 002
2008	701	324	1 236	58	3 383	230	…

Forrás: KSH

natkozóan a „B" változat, míg az állattenyésztésre pedig az „A" változat megvalósulását tartjuk lehetségesnek. E szerint 2006-hoz képest a növénytermelés volumene 132,6, az állattenyésztésé pedig 100,5 lehet 2013-ban.

Elemzéseink alapján megállapítható, hogy a maximálisan előállítható – reális piaci igényekkel rendelkező – *állatállomány takarmányozásához jelenleg 1,6 millió ha szántó és 0,6 millió ha rét-legelő terület szükséges*. Így döntésre vár, hogy a mezőgazdasági területből hány hektárt célszerű lekötni élelmezési és takarmányozási célra, így felmerül a kérdés, hogy további területeket miként célszerű hasznosítani a jövőben? A mai gyakorlat, vagyis a műveletlen területek nagy aránya, a nem hasznosított rét, legelő stb. nem folytatható, ezt egy tőlünk gazdagabb ország sem engedheti meg magának! A Natura 2000 – nem mindig átgondolt „területfoglalását" –, valamint a környezeti értékeink megóvását is szem előtt tartva javasoljuk átgondolni a hogyan továbbot. Megítélésünk szerint ajánlatos arra törekedni, hogy a főbb növényféleségek között a búza, kukorica, napraforgó és a repce hektáronkénti elérhető hozamát növeljék a gazdálkodók. Véleményünk szerint Magyarországon és a világban az energiafüggőség csökkentése mindenütt alapvető, ezért az élelmiszerre, valamint takarmányozásra nem használt mezőgazdasági területeken ipari célú termelést célszerű megvalósítani. A szántóföldi termelésre alkalmas területek egy részén tehát bioetanol, biodízel alapanyagokat indokolt előállítani. Ez azonban csak akkor nem okoz zavarokat, ha még 2009-ben megépítésre kerül legalább 3–4 bioetanol-üzem és a biodízelgyártás (előállítás) jelenlegi támogatási rendszere is közelít más európai országokéhoz (1. ábra).

A szántóföldi termelésre nem vagy alig alkalmas területeket, réteket, legelőket *zöldenergia célra indokolt hasznosítani*, ezzel is csökkentve Magyarország energiafüggőségét.

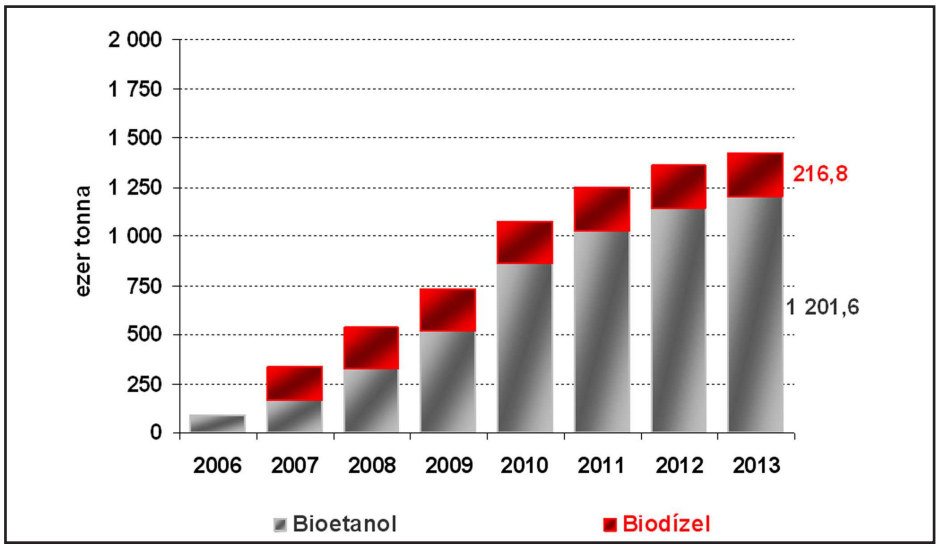
A FOGLALKOZTATÁS JAVÍTÁSA

Számításaink szerint a tevékenységi szerkezet átalakításával 50–100 ezer fő foglalkoztatási lehetősége hozható létre. Ezt zömében a következő megoldásokból tartjuk megvalósíthatónak. Egyrészt a *fásszárúak telepítésével, ápolásával, más tevékenységekkel való társításával* (apróvad, köztes mezőgazdasági termelés, méhészet stb.). Másrészt az erőmű hulladék hőjére alapozott *intenzív kertészeti termeléssel, zöldséghajtatással* oldható meg. Harmadrészt ezt egészítheti ki *az energiacélú egyéb mezőgazdasági termelés* ott, ahol annak közelsége, vagy különféle más paraméterek alapján ez a helyi, közeli felhasználóknak megfelel (önkormányzatok, közösségi épületek, iskolák, óvodák és bölcsődék, üzemek, lakóépületek, -telepek, Magyar Villamos Művek stb.).

Sokat lendíthet az energiacélú mezőgazdasági tevékenységen és a foglalkoztatá-

I. ábra

Bioetanol- és biodízel-termelés Magyarországon
(2006–2013)

Forrás: KSH és az AKI Agrárpolitikai Kutatások Osztályának modellszámítási eredményei

son, ha kutatásainkra alapozva a 33 leghátrányosabb kistérségben *egy-egy vegyes hasznú kiserőművet* – továbbiakban VHK – hoznának létre. Első lépésként a négy – a legtöbb hátrányos helyzetű kistérséggel rendelkező – régióban célszerű öt pilot projektet megvalósítani. Nevezetesen: az Észak-Magyarországi, az Észak-Alföldi, a Dél-Alföldi és a Dél-Dunántúli Régióban. Az öt pilot VHK közül hármat olyan kistérségekben ajánlatos megvalósítani, ahol nincsen vezetékes földgáz. A pilot projektekhez 60–70%-os támogatási arányt indokolt társítani. A kiserőmű alapanyaggal való ellátása 25 km átmérőjű körből gazdaságosan megoldható. Ennél nagyobb szállítási távolsággal nem célszerű számolni. A pilot projektek eredményes működése megalapozhatná a további 28 kistérségben a beruházásokat. Ezeket a kiserőműveket lehetőség szerint energetikai faültetvényekben előállított faaprítékkal célszerű fűteni.

A vegyes hasznú kiserőművek mellett a *„Tartályos gáz helyett zöldenergiát"* projekt is figyelemre méltó megoldás lehet, mert Magyarország 299 településén, ahol nincsen vezetékes gáz, és nincsen lehetőség vezetékes gázhálózatra való csatlakozásra – például a kedvezőtlen domborzati viszonyok miatt –, ott a fűtési energiaellátás környezetkímélő megoldása lehet a *zöldenergia fűtőmű* létrehozása.

INTEGRÁCIÓK NÉLKÜL NEM LEHET ELŐBBRE JUTNI!

A rendszerváltozás időszakának mezőgazdaságát vizsgálva és ismerve ma már egyértelműen megállapítható, hogy általunk az előzőekben felvázoltak csak akkor valósulhatnak meg és akkor bontakozhat ki új irányzatú fejlődés, ha *államilag szervezett, támogatott és megfelelően ellenőrzött integrációk kerülnek kialakításra.* Nem fogadható el az, ami a rendszerváltástól napjainkig érvényesült, vagyis hogy a tevékenységek folyamatába ékelődnek olyan

láncszemek, amelyek nem ellenőrizhetők, időről időre bizonytalanságot okoznak, kiszolgáltatottá teszik az alapanyag-előállítókat és a fogyasztókat. Ezért kutatásainkra és élettapasztalatainkra alapozva kijelenthető, hogy minden változtatás, illetve elképzelés, amely az agrárágazatok fejlesztésére irányul, csak akkor lehet eredményes, ha a teljes tevékenységi folyamat – az alapanyagtól a termék fogyasztóhoz való eljuttatásáig, beleértve az energiacélú termelést is – egy integrációs lánc keretein belül valósul meg. E nélkül minden törekvés csak időlegesen vezethet eredményre. Ezért a résztvevőkkel való konzultáció alapján azt javasoljuk, hogy *csak abban az esetben kapjanak a vállalkozások támogatást, ha az abban résztvevők képesek olyan integrációt kialakítani, amelyben tőkearányosan, de biztonsággal mindenki részesedik az elért eredményből.* Ez vezethet a kiszámíthatósághoz, ez vezethet a magyarországi komparatív előnyt jelentő erőforrások hosszú távú eredményességéhez, és csak ebben az esetben mobilizálhatók újra a vidéken szabadon, kihasználatlanul meglévő erőforrások.

Az *etikai kódexszel* szabályozott üzletláncokkal való kapcsolat jó „ötlet", de ez csak a 300 Ft vagy a feletti forint/euró árfolyam esetén látszik eredményesnek. Sokkal inkább szolgálhatja a termelő és a fogyasztó védelmét, ha nem protekcionista megoldás, *hanem a termékpálya-láncolatokat napi szigorú ellenőrzéssel kontrollálják*, mert ezek bizonyíthatják azt, hogy melyik termék mennyiben felel meg az igényeknek, az előírásoknak. Ezzel a jelenleginél eredményesebben akadályozható meg, hogy Európa más országaiból – s Európán kívülről is – behozatalra, forgalmazásra kerüljenek olyan élelmiszerek, amelyek éppen alacsony beltartalmuk és más hiányosságaik alapján képesek csak versenyezni, illetve versenyelőnybe kerülni a magyar mezőgazdaság sokszor szigorúbban ellenőrzött termékeivel szemben.

Nem engedhető meg tovább az sem, hogy *a magyar termékek, az elmúlt évek gyakorlatához hasonlóan, hátrányban legyenek* a nem magyar tulajdonban lévő multinacionális élelmiszer-kereskedelem szinte minden területén. A rendszerváltás óta megerősödő láncok túlerejét anyagi és erkölcsi ráhatással nem lehet megtörni, csak szigorú, tudatos ellenőrzéssel, a hibázó üzletek 30–60 napos bezárásával. Fontos, hogy *a hazai fogyasztók tudják, értsék, hogy az élelmiszer-vásárlás nem pusztán pénzkiadás, hanem egészség- és munkahelymegőrzés is!* Mindemellett természetesen célszerű törekedni a multinacionális láncokkal való európai együttélési normák betartására, arra is, hogy az élelmiszersegélyek, a közétkeztetés többségében szintén magyar alapanyagokra épüljön. Indokolt mindent megtenni azért is, hogy a hazai szállodaláncok, éttermek étlapjain legyenek olyan korszerű táplálkozási igényeket kielégítő, de speciális ételek, amelyek éppen a magyar föld, a magyar éghajlat, a magyar termelők hozzáadott értékei alapján ismerteti el a vendéggel azt, hogy ezekből a termékekből vásároljon akkor is, amikor azt saját konyhájában állítja elő.

Ezek és az ehhez hasonló lépések nagyban segíthetik, hogy egy új típusú fogyasztási kultúra formálódjon, amely hozzájárulhat a mezőgazdaság egyes ágazatai strukturális változásának támogatásához is. Ezek a változások pedig magasabb minőségi termékeket eredményeznek, amelyekben az íz, zamat mellett az élelmiszerbiztonsági tényezők is meghatározók és hirdetendők.

Az intézményi, szervezeti megoldásokat segítheti, ha a helyi vállalkozók, menedzserek iránytűt kaphatnak a kezükbe, vagy az említett „Sarkcsillag" jelöli az irányt. Ennek érdekében a Gyöngyösi kistérségben *„gyümölcstelepítési térképet" és „szolgáltatási térképet"* készítünk, és ennek alapján meghatározzuk, hogy hol,

milyen gyümölcsféleségek adhatnak jó lehetőséget a friss fogyasztásra, a tartósításra vagy éppen a gyümölcspálinka-előállításra. Arra törekszünk továbbá, hogy a térségünkben működő éttermek, szállodák – például a Mátrához kapcsolódóan – étlapjukon jelenítsék meg azokat a tájspecifikus étel- és italféleségeket, amelyek a természeti, történelmi értékek mellett hasonlóan vendégcsalogatók, mint a Mátra Múzeum, a Kékes, a Sástó, a Galya-tető, vagy a Károly Róbert Főiskola stb.

KILÁBALÁS = OKTATÁS ÉS NEVELÉS

Az előzőekben vázoltakhoz kapcsolódóan indokolt kimunkálni azt az új, a jövő kihívásaihoz alkalmazkodó képzési stratégiát, amely együtt kezeli – gyakorlati háttere alapján – a szakmunkás-, a BSc- és az MSc-képzést! Amennyiben ezt képesek leszünk megvalósítani, akkor talán tompíthatók a globális válság kedvezőtlen hatásai, megtalálhatók a helyi adottságra épülő tevékenységek, a vidék lakosságmegtartó képessége, a foglalkoztatás.

Nemzetközi és hazai tapasztalat, hogy válságos helyzetből való kilábalás, a jövő megtalálása csak oktatással, tudományos háttérrel, K+F tevékenységgel érhető el. Nyilvánvaló, hogy ha kibontakozott a válság, akkor sürgető elismerni, kimondani, hogy az előző megoldások, vagy éppen a K+F tevékenységek sem teljesítettek eredményesen, és természetszerűen az ezt kiszolgáló, megalapozó oktatás sem folytatható úgy, mint ahogy azt eddig tették. A Károly Róbert Főiskolán – eddigi kutatásainkra alapozva – a környezetipart tartjuk az egyik jövőbeni lehetőségnek, vagy másképpen húzó, illetve kihúzó ágazatnak. Ennek megvalósulásához új ismeretek szükségesek, melyek egy új kar, a *Természeti Erőforrás Gazdálkodás Kar* keretein belül sajátíthatók el Gyöngyösön.

Meggyőződésünk, hogy egyre keresettebbé válnak majd azok a szakemberek, akik ezt a társadalmi, gazdasági, ökológiai komplexitást, illetve a klímaváltozás – fenntarthatóság – globalizáció összefüggéseket kezelni tudják, megfelelő módszertani és szakmai jártassággal rendelkeznek, képesek a fenntartható fejlődés szempontjait érvényesítő projekteket megtervezni, irányítani, felügyelni, értékelni. Éppen ezért a kutatási eredmények, az újabb ismeretek minél szélesebb körű átadása a felsőoktatásban és a szakképzésben – kiemelkedő jelentőségű. A helyzet minden bizonnyal gyorsan változik, mert egyre erősebb a politikai-gazdasági szféra szereplőire és döntéshozóira irányuló társadalmi nyomás.

Megalapozott számítások szerint 2025 körül a globális GDP mintegy 20%-a két – a fenntartható fejlődés alapját képező – most formálódó ágazatban: az ökoenergetikában (megújuló erőforrások) és az ökoiparban (környezetvédelem, környezetgazdálkodás) koncentrálódik. Az EU – ezen belül mindenekelőtt fontos partnerünk, Németország – mindkét ágazatban a csúcstechnológiákat képviseli, és hazai adottságaink alapján ebben a folyamatban mi is szerepet vállalhatunk.

Mindent egybevetve megállapítható, hogy az oktatásban, a természeti erőforrások fenntartható hasznosításában, a vázolt kitörési pontok megvalósításában arra alkalmas és képes szakemberek szükségesek. Olyan gyakorlati ismeretekkel rendelkező szakemberek állhatják meg a helyüket, akik értenek

– az energiatakarékos termelési és tartási technológiákhoz;

– energiacélú főtermékek előállításához, a melléktermékek, hulladékok maximális energetikai hasznosításához;

– a víztakarékos termelés- és tartástechnológiákhoz;

– az új fajták, fenotípusok hasznosításához;

– a változó igényeknek megfelelő mennyiségi és minőségi élelmiszer-termeléshez, a minőségbiztosítási rendszerekhez;

– környezetkímélő, öko- vagy biotermelési technológiákhoz.

Az új típusú szakember értse és tudja, hogy mindehhez új szervezeti-intézményi, érdekeltségi és finanszírozási rendszer, gazdálkodási és működési szemlélet szükséges. Ezeknek megfelelően természetesen új innovációs feladatok is megfogalmazódnak, amelyeket megoldani csak az országot átívelő, specializált *kompetenciaközpontok hálózatának kialakításával és működtetésével* lehetséges, melyek szoros kapcsolatban állnak, együttműködnek az agrárgazdaság, tágabb értelemben a nemzetgazdaság valamennyi szereplőjével. Ezek első kezdeményező létesítménye lenne Gyöngyösön a természeti erőforrások fenntartható hasznosításának tudásközpontja. Az említett kar, illetve tudásközpont létesítése egyúttal összhangban áll az ÚMFT-célokkal és segíti azok megvalósítását.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Mészáros S. (2006): A paradigma fogalmának alkalmazása a mezőgazdaságban. Gazdálkodás, 6. sz. 42-50. pp. (2) Csete L. (2008): Új paradigma az agrárgazdaságban: alkalmazkodás a globális kihívásokhoz. Gazdálkodás, 4. sz. 352-368. o. (3) Csáki Cs. (2008): Gondolatok a magyar mezőgazdaság versenyképességéről. Gazdálkodás, 6. sz. 513-528. pp. (4) Udovecz G. – Popp J. – Potori N. (2009): A magyar agrárgazdaság versenyesélyei és stratégiai dilemmái. Gazdálkodás, 1. sz. 2-16. pp. (5) Európai Közösségek Bizottsága (2007): 2007. évi jelentés a fenntartható Fejlődési Stratégia eddigi eredményeiről. Brüsszel, 22. 10. 2007., COM (2007) 642 végleges. 14 p. (6) Magda S. – Gergely S. (2006): A magyarországi termőföld hasznosítás átalakítási lehetőségei. Gazdálkodás, 3. sz. 13-27. pp. – (7) Marselek S. (2003): Összefoglalás. In: Magda S. – Marselek S. (szerk.): Észak-Magyarország agrárfejlesztésének lehetőségei. Agrárinform Kiadó, Budapest. 71-78. pp.